Nr 74.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan ävensom inredning av vissa lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik m. m. vid högskolan; given Stockholms slott den 29 januari 1937.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 januari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Föredragande departementschefen, statsrådet Engberg anför härefter:

Under utgifter för kapitalökning, bilaga 7, punkt 8, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1937/1938

dels till *Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan* ett *reservationsanslag* av 200,000 kronor,

dels ock till *Inredande av vissa lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik m. m. vid tekniska högskolan* ett *reservationsanslag* av 14,500 kronor.

Sedan utredningen i ämnet numera slutförts anhåller jag att ånyo få anmäla dessa frågor för Kungl. Maj:t.

Vid 1911 års riksdag bragtes frågan om tekniska högskolans omorganisation till avgörande. Den härmed i nära samband stående frågan om nybyggnad för högskolan löstes vid samma riksdag. Men medan den år 1911 framlagda planen för högskolans omorganisation i allt väsentligt då blev godkänd, i syfte att dess genomförande skulle äga rum under de närmaste åren, fick nybyggnadstanken endast delvis verklighet. Väl förelåg ett fullständigt förslag till nybyggnad å annan plats för högskolan, men blott en del av förslaget blev då antaget och utfört.

Till grund för såväl omorganisationen som nybyggnadsverket låg ett betänkande av en år 1906 av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté. Denna kommittés förslag granskades av särskilda, av vederbörande departementschef år 1910 tillkallade sakkunniga, och Kungl. Maj:ts framställning till 1911 års riksdag anslöt sig i huvudsak till de sakkunnigas mening.

Denna Kungl. Maj:ts framställning återfinnes i proposition nr 124/1911 angående omorganisation av tekniska högskolan m. m., ävensom lönereglering för lektorer m. fl. befattningshavare vid Chalmers tekniska läroanstalt m. m., till vilken jag här tillåter mig att i huvudsak hänvisa.

I nu förevarande sammanhang torde dock böra erinras om följande:

Det ursprungliga nybyggnadsförslaget avsåg uppförande på viss plats å norra Djurgården invid Valhallavägen, nära Sofiahemmet och Östra järnvägsstationen av en fullständig nybyggnad för högskolans samtliga sju fackskolors alla årskurser, under beräkning av ett antal av 300 elever i första årskursen; kostnaderna härför beräknades av kommittén till 9,312,398 kronor.

Huvudsakligen på grund av ändrade konjunkturer ansågo sig 1910 års sakkunniga kunna antaga en nedsättning i nämnda belopp med omkring 680,000 kronor; den av de sakkunniga beräknade kostnadssumman för den fullständiga nybyggnaden utgjorde 8,628,560 kronor. Med anledning av att fråga uppstått om att utgiften skulle göras mindre kännbar för statsverket genom att nybyggnaderna utfördes i skilda perioder, i den mån sådant lämpligen kunde ske utan alltför stora olägenheter för högskolan och dess utveckling, uppgjorde 1910 års sakkunniga ett förslag till en första byggnadsetapp. Enligt detta förslag skulle på den föreslagna platsen å norra Djurgården uppföras ett laboratorium för fysik och elektroteknik, ett maskinlaboratorium, en byggnad för bergsvetenskap och så stor del av en blivande huvudbyggnad, som erfordrades för hörsalar, ritsalar, lärar- och samlingsrum m. m. för tredje och fjärde årskurserna av fackavdelningarna för mekanik, skeppsbyggeri, väg- och vattenbyggnad samt arkitektur, jämte nödiga byggnader för centraluppvärmning m. m.

Detta de sakkunnigas förslag upptogs i Kungl. Maj:ts framställning till 1911 års riksdag och beräknades därvid komma att draga en kostnad av 4,766,188 kronor.

1911 års riksdag begränsade antalet nyinträdande elever vid tekniska högskolan till 150 för år — mot tidigare beräknade 300 för år — och

beviljade för de av Kungl. Maj:t föreslagna byggnaderna ett anslag av 4,619,000 kronor, varvid nedsättningen berodde på de besparingar, som på grund av det minskade elevantalet kunde göras i fråga om rit- och hörsalar.

Första nybyggnadsetappen för tekniska högskolan kom sålunda att i huvudsak omfatta nybyggnader för tredje och fjärde årskurserna inom mekaniska, skeppsbyggnads-, elektrotekniska, bergsvetenskapliga, väg- och vattenbyggnads- samt inom arkitekturfackskolorna, alltså inom alla fackskolorna utom den kemiska, varvid hör- och ritsalar avpassades efter 150 nytillträdande studerande per år men de nya laboratorierna byggdes så stora, att de blevo tillräckliga även om framdeles antalet nytillträdande studerande skulle ökas ända till 300 för år. Å den gamla högskoletomten vid Drottninggatan kommo alltså att i därvarande byggnader kvarstanna hela fackskolan för kemisk teknologi samt första och andra årskurserna i övriga fackskolor, varjämte därstädes fortfarande inrymdes högskolans kansli, bibliotek m. m.

Av ovannämnda av 1911 års riksdag beviljade anslag å 4,619,000 kronor anvisades därefter av riksdagen

för år 1912	kronor	300,000: —	
» » 1913	»	750,000: —	
» » 1914	»	750,000: —	
» » 1915	»	1,000,000: —	
» » 1916	»	1,400,000: —	samt
» » 1917 återstående beloppet	»	419,000: —	

Frågan om fortsatt utbyggande av komplexet vid Valhallavägen förelades 1916 års riksdag. Genom proposition nr 71/1916 framlade Kungl. Maj:t nämligen förslag om uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackavdelning för kemisk teknologi. Riksdagen beviljade för ändamålet ett belopp av 1,128,000 kronor. På grund av det betydande valutafall, som inträdde, sedan kostnadsförslaget till den kemiska institutionen uppgjorts, kom byggnadsanslaget emellertid att väsentligt överskridas. I enlighet med därom av Kungl. Maj:t framställda förslag beviljade 1919 och 1920 års riksdagar fyllnadsanslag för arbetenas fullföljande och fullbordande å sammanlagt 2,485,000 kronor.

I skrivelse den 27 augusti 1920 gjorde högskolans styrelse framställning om uppförande av åtskilliga nybyggnader för högskolans räkning. Styrelsens förslag, som utarbetats av professorn E. Lallerstedt i samråd med högskolans lärarkollegium, omfattade nybyggnader för dels ett huvudsakligen för första och andra årskurserna avsett H-formigt byggnadskomplex mellan den förut uppförda huvudbyggnaden och den kemiska institutionen, dels två huvudsakligen för kansli och bibliotek avsedda flyglar mellan nämnda huvudbyggnad och Valhallavägen, dels ock

ett laboratorium för byggnadsstatik och byggnadsteknik norr om det förut uppförda maskinlaboratoriet.

I proposition nr 179/1922 framlade Kungl. Maj:t förslag om anvisande av medel för utförande av den omförmälda H-byggnaden ävensom, i samband härmed, vissa ändringsarbeten å redan befintliga byggnader. Förslaget vann emellertid icke riksdagens bifall (riksdagens skrivelse nr 8 A/1922, punkt 106).

Frågan om högskolans utbyggnad förelades ånyo riksdagen år 1928, då Kungl. Maj:t under punkten 126 i samma års åttonde huvudtitel äskade ett belopp av 250,000 kronor till påbörjande av uppförandet av en biblioteksbyggnad mellan huvudbyggnaden och Valhallavägen för en beräknad kostnad, inklusive inredning och möblering, av högst 513,000 kronor. Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag blev av riksdagen bifallet.

Till samma års riksdag avläts proposition nr 96/1928 angående beviljande av medel till uppförande och inredning av ett flygtekniskt laboratorium, vilket förslag emellertid av riksdagen avslogs (skrivelse nr 198/1928).

Sedan frågan om uppförande, inredning och utrustning av ett flygtekniskt laboratorium i omarbetat skick (proposition nr 49) förelagts 1930 års riksdag, beslöt riksdagen att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för ifrågavarande ändamål bevilja ett anslag av 103,000 kronor.

Härefter förelade Kungl. Maj:t genom proposition nr 82/1933 riksdagen förslag om beviljande av medel till uppförande och inredning av en byggnad mellan huvudbyggnaden och Valhallavägen, inrymmande kansli samt laboratorium för byggnadsstatik m. m., vilket förslag emellertid icke vann riksdagens bifall (skrivelse nr 352/1933).

Till 1934 års riksdag gjorde Kungl. Maj:t under utgifter för kapitalökning, bilagan 6, punkten 12, förnyad framställning i ämnet. Förslaget godkändes nu av riksdagen, som för ändamålet anvisade ett belopp av 478,500 kronor.

Slutligen torde få erinras om att, jämlikt ett av riksdagen godkänt avtal mellan Kungl. Maj:t och svenska cellulosaföreningen, med av föreningen till förfogande ställda medel uppförts en byggnad för undervisning och forskning i cellulosateknik och träkemi, belägen intill högskolans byggnadskomplex vid Valhallavägen.

Med skrivelse den 15 september 1935 gjorde *tekniska högskolans lärarkollegium* framställning om anslag till vissa nybyggnader vid högskolan. Till grund för kollegiets hemställan låg en av högskolans *rektor* uppgjord plan för högskolans fullständiga utbyggnad.

Enligt planen skulle byggnadsarbetena fördelas på flera olika etapper.

I. Det första utbyggnadsstadiet skulle påbörjas sommaren 1936 och omfatta följande ny- och ombyggnader:

A. Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik, uppvärmnings- och ventilationsanordningar, mekanisk teknologi, byggnadshygien, teknisk hygien, förbränningslära, textilteknik, industriell organisation samt hiss- och transportanordningar (omkring 1,089 m², därav för textilteknik 190 m²).

B. Nybyggnad för anrikningslaboratorium (omkring 1,400 m²).

C. Nybyggnad för laboratorier för brobyggnad samt för vägbyggnad och kommunikationsteknik (omkring 485 m²).

D. Nybyggnad för byggnadsakustiskt laboratorium (omkring 300 m²).

E. Ombyggnad av vindsutrymmen ovan bergsskolans byggnad för institutionerna för mineralogi och metallografi ävensom ändringsarbeten inom nuvarande lokalerna inom bergsskolebyggnaden för beredande av ökat utrymme för järnets bearbetning och behandling m. m. (omkring 420 m²).

II. Det andra utbyggnadsstadiet skulle påbörjas sommaren 1937 och avse följande arbeten:

A. Ombyggnad av vindsutrymmen inom nuvarande byggnad för fackavdelningen för elektroteknik för beredande av ytterligare utrymmen för laboratoriesalar och samlingar m. m. för svagströmsteknik och i samband därmed vissa ändringar av rumsdispositioner m. m. inom nuvarande lokaler för fackavdelningen för elektroteknik.

B. Nybyggnad för laboratorium för högspänning och för överström.

C. Tillbyggnad till nuvarande institution för organisk kemi med förråd, lagringsrum och förbränningsrum samt en vaktmästarbostad.

D. Tillbyggnad till nuvarande kemibyggnad för beredande av ökat utrymme för institutionerna för värmeteknik och maskinlära samt läran om maskinelement II ävensom ändring av nuvarande laboratorium för mekanisk teknologi till laboratorium för värmeteknik och maskinlära.

E. Ändring av och tillbyggnad till sal för kemiskt tekniska apparater.

F. Inredning av ledigblivna lokaler efter mekanisk teknologi för laboratorium för värmeteknik, inredning av ledigblivna lokaler för förbränningslära till utrymme för allmän geologi samt ändring av det efter väglaboratoriets förflyttning ledigblivna utrymmet för förlängning av vattenbyggnadslaboratoriets vattenränna.

III. Det tredje utbyggnadsstadiet, som skulle påbörjas sommaren 1938, vore avsett att omfatta:

A. Nybyggnad för laboratorier för institutionerna för pappersteknik, jäsningslära samt vatten- och livsmedelskemi.

B. Inredning av en del nu befintliga lokaler inom laboratoriebyggnaden för cellulosateknik och träkemi.

IV. Det fjärde utbyggnadsstadiet skulle påbörjas sommaren 1939, varunder skulle utföras:

A. Nybyggnad mellan den nuvarande huvudbyggnaden vid Valhallavägen och kemibyggnaden (för korthetens skull och på grund av formen benämnd H-byggnaden) för inrymmande av vissa laboratoriesalar i bottenvåningen samt lärarrum, hörsalar, ritsalar m. m. för de båda lägre årskurserna samt lokaler för hela lantmäteriundervisningen ävensom aula och en del vaktmästarbostäder.

V. Det femte utbyggnadsstadiet, som skulle påbörjas år 1942, skulle omfatta:

A. Nybyggnad för laboratorium med längre ränna för institutionen för vattenbyggnad.

För bedömande av erforderliga kostnader samt klarläggande av byggnadernas förläggning och lokalernas fördelning uppdrogs åt professorn E. Lallerstedt att utföra kostnadsberäkningar och ritningar till byggnaderna i första utbyggnadsstadiet. Enligt Lallerstedts förslag skulle samtliga de ifrågasatta nybyggnaderna förläggas å norra Djurgården tillhörande, odisponerad mark intill det förut till tekniska högskolan upplåtna området. Nybyggnaden för laboratorier för gjuteriteknik m. m. (I A), med vilken nybyggnaden för anrikningslaboratorium (I B) vore avsedd att sammanbyggas, skulle förläggas utmed Drottning Kristinas väg. Byggnaden skulle erhålla en längd av omkring 127 meter, därav 20 meters brytning mot högskolan. Laboratoriet för brobyggnad samt för vägbyggnad och kommunikationsteknik (I C) skulle förläggas sydväst om högskolans flygtekniska laboratorium samt det byggnadsakustiska laboratoriet (I D) norr om flygtekniska laboratoriet. För den ifrågavarande sammanbyggda, med I A och I B betecknade laboratoriebyggnaden beräknade Lallerstedt följande kostnader:

Byggnadsarbeten	kronor	538,690
Målningsarbeten	»	30,000
Planering, förslagsvis	»	5,000
Rörledningar av skilda slag, inklusive arvoden	»	75,000
Elektriska kraft- och belysningsledningar, inklusive arvoden	»	20,000
Hissanläggning, inklusive arvoden	»	20,000
Traversanläggning, förslagsvis	»	15,000
Förbindelsegång, komplett	»	10,000
Ritningar, administration och kontroll	»	52,000
Oförutsedda kostnader	»	37,310
Summa	kronor	803,000.

För de övriga i första utbyggnadsstadiet föreslagna ny- och ombyggnadsarbetena — i utbyggnadsplanen betecknade I C, I D och I E — beräknade Lallerstedt respektive 180,000 kronor, 72,000 kronor och 178,000 kronor. Kostnaderna för samtliga arbeten i första utbyggnadsstadiet skulle alltså uppgå till sammanlagt 1,233,000 kronor.

För utrustning, möblering och flyttning beräknades av respektive institutionsföreståndare sammanlagt ett belopp av 319,700 kronor i första utbyggnadsstadiet, därav 223,200 kronor för laboratoriebyggnaden I A och I B.

Approximativa kostnadsberäkningar för andra — fjärde utbyggnadsstadierna verkställdes jämväl av Lallerstedt, som härvid kom till följande beräknade belopp:

Andra utbyggnadsstadiet	kronor	1,108,000
Tredje »	»	310,000
Fjärde »	»	3,050,000

Lärarkollegiet anförde i sin förenämnda skrivelse bland annat följande:

Lärarkollegiet hade funnit tungt vägande skäl föreligga för utförande av de under första utbyggnadsstadiet angivna byggnaderna. Vid planernas uppgörande hade hänsyn tagits till att samma studerandeantal per år antoges i framtiden som för närvarande eller omkring 240 studerande.

För de till byggnad I A förlagda laboratorierna saknades för närvarande lämpliga lokaler. Läroämnena för gjuteriteknik, uppvärmnings- och ventilationsanordningar, mekanisk teknologi, byggnadshygien, teknisk hygien, förbränningslära, textilteknik, industriell organisation samt hiss- och transportanordningar företrädde samtliga för svensk industri synnerligen viktiga delar, vilka icke längre finge försummas. Forskningsarbeten på laboratorier inom dessa grenar kunde giva anledning till ökat uppsving inom viktiga områden och således vara till stor nytta för landet.

Nybyggnaden för anrikningslaboratorium för institutionen för gruvvetenskap vore påkallad dels av den omläggning inom anrikningsområdet, som under senaste tid ägt rum och som gjorde nuvarande anrikningslaboratorium olämpligt för såväl forskning som undervisning, särskilt på grund av den alltför ringa höjden i det nuvarande laboratoriet. Dessutom saknades i nuvarande byggnader lokaler för alla de apparater och maskiner till stort värde, vilka för närvarande funnes. Dessa kunde emellertid med fördel apteras i de lokaler, som bleve lediga, om nytt anrikningslaboratorium inrättades. På så sätt kunde en dubbel fördel vinnas genom byggandet av nytt anrikningslaboratorium, i det att såväl institutionen för gruvvetenskap som institutionen för järnets bearbetning och behandling bleve tillgodosedda i erforderlig grad.

Den under I C upptagna laboratoriebyggnaden för brobyggnad samt för vägbyggnad och kommunikationsteknik vore erforderlig, enär för hela det viktiga läroämnet brobyggnad icke funnes något som helst utrymme. Visserligen hade en stor del laborationer blivit utförda ute på brobyggnadsplatser i full skala, men en stor mängd undersökningar kunde utföras i mindre skala. Vägbyggnadslaboratorium funnes för närvarande, dock endast ett relativt litet rum, vilket dessutom stängde utvidgningen av vattenbyggnadslaboratoriet. En utvidgning av detta laboratorium i samband med utrymme för laborationer i kommunikationsteknik vore därför, särskilt med hänsyn till den nutida omfattningen av vägbyggnaden i landet, ett trängande behov.

Det under I D upptagna laboratoriet för byggnadsakustiska och vibrationstekniska området vore av synnerligen stor betydelse för undersökningar rörande ljudisolering inom byggnader samt inverkan på byggnader av vibrationer från den allt kraftigare trafiken från bilar, spårvagnar och järnvägar ävensom från skakande maskiner.

Ombyggnad av vindar å bergsskolan enligt I E betingades särskilt av nödig utvidgning för övningar i mineralogi, anordnande av rum för spe-

cialundersökningar samt ett rum för preparatorn. Med det stora antal studerande, som numera önskade bedriva metallografiska studier, tilläte det tillgängliga utrymmet icke utförandet av den stora mängden fysikaliskt-metallografiskt betonade undersökningar, som undervisning och forskning inom ämnet krävde. Nya lokaler vore därför nödvändiga. En hel del ändrade dispositioner av rum inom nuvarande bergsskolebyggnaden komme att i hög grad förbättra de nuvarande förhållandena.

Lärarkollegiet hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1936 års riksdag att för utförande av de i första utbyggnadsstadiet ingående byggnadsarbetena i överensstämmelse med de av professor Lallerstedt uppgjorda ritningarna för budgetåret 1936/1937 anvisa sammanlagt 1,233,000 kronor ävensom att för samma budgetår för utrustning och möblering m. m. av de nya lokalerna bevilja medel å tillhopa 319,700 kronor.

Styrelsen för tekniska högskolan tillstyrkte i skrivelse den 18 november 1935 bifall till framställningen utom i vad densamma avsåg nybyggnad för laboratorier för institutionerna för brobyggnad samt för vägbyggnad och kommunikationsteknik. Sedan fråga uppkommit om inrättande av ett gemensamt vägbyggnadslaboratorium för tekniska högskolan och statens väginstitut, syntes det nämligen styrelsen, att resultatet av härom pågående utredning borde avvaktas, innan man gåve form åt den byggnad, som skulle inrymma laboratorier för ifrågavarande ändamål.

I en till riksmarskalksämbetet ställd skrivelse, vid vilken fogats vederbörliga ritningar och situationsplan, utvisande, bland annat, att för de föreslagna byggnaderna I A och I B erfordrades ett område av omkring 4,800 kvadratmeter, anhöll rektor vid tekniska högskolan, att ämbetet ville meddela, om från dess sida något förefunnes att erinra mot Lallerstedts förslag eller om detta kunde godkännas med hänsyn till byggnadernas förläggning och utformning. I anledning härav förklarade *riksmarskalksämbetet* — under åberopande av vad intendenten för kungl. Djurgården och generaldirektören I. Tengbom i ett av ämbetet överlämnat utlåtande anfört i ärendet — sig icke hava något att erinra mot byggnadernas förläggning, därest de i nämnda utlåtande angivna modifikationerna bleve iakttagna.

Intendenten för kungl. Djurgården anförde i utlåtandet huvudsakligen följande:

Vad avsåge nybyggnaden för laboratorier för gjuteriteknik m. m. samt för anrikningslaboratorium (I A och I B) vore densamma avsedd att förläggas utmed Drottning Kristinas väg. Sedan intendenten föranstaltat om utsättande å marken av byggnadens gränser, hade det vid den besiktning, som av intendenten och Tengbom företagits, varvid även Lallerstedt varit närvarande, befunnits, att gränsen för byggnaden i dess södra del skulle komma omedelbart intill trottoarkanten vid Drottning Kristinas väg. En förflyttning mot nordost hade därför ansetts nödvändig. Enligt en av Lallerstedt därefter uppgjord situationsplan hade byggnadens gräns mot nordost flyttats 3 meter, varigenom en mindre

förgård framför byggnaden erhållits och avståndet från den på sydvästra sidan av Drottning Kristinas väg befintliga husväggen till den ifrågasatta laboratoriebyggnadens bleve 28 meter i stället för enligt den första situationsplanen 25 meter. Denna utökning måste anses så mycket nödvändigare som framför husväggen å den sydvästra sidan befunnes en cirka 7 meter bred förgård mot Drottning Kristinas väg, vilken tillhörde tomten. Den disponibla bredden i denna del bleve sålunda i verkligheten cirka 21 meter. Givetvis måste en omkring 127 meter lång och från 13 till 16 meter hög byggnad komma att verka nedtryckande för trakten, men då den ifrågavarande byggnaden behövde ligga i omedelbar närhet av tekniska högskolan och annan lämplig mark å kungl. Djurgården för denna byggnad här icke funnes, finge estetiska synpunkter vika. Med den placering, byggnaden enligt senaste situationsplan skulle komma att få, ansåge intendenten därför att i vad på djurgårdsförvaltningen berodde icke något vore att däremot erinra. Beträffande byggnadens utformning hade intendenten rådfört sig härom med Tengbom, och komme byggnadsstyrelsen att vid sitt yttrande i ärendet lämna de direktiv, som kunde anses erforderliga.

Mot väg- och brobyggnadslaboratoriets förläggning och utformning vore från djurgårdsförvaltningens sida icke något att erinra.

Förläggning av det akustiska laboratoriet hade vid besiktningen befunnits dels på grund av upplysning, att området vore mycket besökt av allmänheten, dels ock av dess närhet till Röda Korsets sjukhem, icke här böra ifrågakomma. Lämplig plats för detta laboratorium borde kunna erhållas öster om väg- och brobyggnadslaboratoriet. Enligt den av Lallerstedt sedermera uppgjorda situationsplanen hade laboratoriet emellertid förlagts 15 meter norr om flyglaboratoriet och skulle dess norra gräns komma att ligga 9 meter från den mycket trafikerade till Ugglevikskällan ledande Bergvägen och 7 meter från det till Röda Korsets sjukhem upplåtna området. Om det utan olägenhet kunde ske, syntes med hänsyn till eventuellt erforderlig utvidgning lämpligt och även ur andra synpunkter önskvärt, att denna byggnad, därest den icke kunde förläggas, såsom här ovan ifrågasatts, öster om väg- och brobyggnadslaboratoriet, i möjligaste mån tillbakaflyttades. Enligt meddelande från tekniska högskolans rektor skulle inga arbeten i det byggnadsakustiska laboratoriet utföras, som kunde medföra för omgivningen på minsta sätt störande ljud. Mot byggnadens utformning vore från djurgårdsförvaltningens sida icke något att erinra.

Mot förslaget till den första utbyggnadsetappen, sådant det förelåg efter de i nyssnämnda utlåtande gjorda modifikationerna, förklarade sig *generaldirektören Tengbom* i ett å utlåtandet tecknat yttrande intet hava att erinra.

Efter anmodan av rektorsämbetet vid högskolan granskade *byggnadsstyrelsen* de av Lallerstedt uppgjorda ritnings- och kostnadsförslagen med avseende å första byggnadsstadiet samt avgav den 7 november 1935 till Kungl. Maj:t utlåtande i ärendet, varav inhämtas huvudsakligen följande:

Vad först beträffade förläggningen inom tekniska högskolans område av de föreslagna nybyggnaderna, hade byggnadsstyrelsen, efter samråd

med djurgårdsförvaltningen, funnit sig böra föreslå vissa jämkningar. Sålunda vore det önskvärt, att den nya byggnaden för laboratorier för gjuteriteknik m. m. (I A och I B) invid Drottning Kristinas väg förlades tre meter längre mot nordost, varigenom erhölles möjlighet att giva denna väg en bredd av 28 meter i stället för avsedda 25 meter. Vidare borde det byggnadsakustiska laboratoriet förflyttas från det föreslagna läget sydväst om det befintliga flygtekniska laboratoriet till en plats, belägen på 15 meters avstånd norr om detta. Härigenom bereddes möjlighet att åtminstone tills vidare rädda den på den föreslagna platsen befintliga vackra vegetationen, under det att laboratoriet ändock komme på ett ur akustisk synpunkt betryggande avstånd från flygtekniska laboratoriet.

Beträffande den föreslagna utformningen av den med I A och I B betecknade laboratoriebyggnaden hade byggnadsstyrelsen intet att erinra, då förslaget inrymde olika möjligheter med avseende å lokalernas planläggning och gruppering. De till 803,000 kronor beräknade kostnaderna för byggnaden ansåge styrelsen vara för låga och böra höjas till 840,000 kronor enligt en inom styrelsens byggnadsbyrå upprättad kostnadsberäkning. Denna kostnadsökning hänförde sig till ledningsarbeten samt hiss- och traversanläggningar.

Enligt ifrågavarande kalkyl borde kostnaderna beräknas på följande sätt:

Byggnadsarbeten			kronor	618,000
Ledningsarbeten:				
Värme- och ventilationsanläggningar	kronor	45,000		
Gas-, vatten- och avloppsanläggningar	»	29,000		
Elektriska ledningar	»	30,000	»	104,000
Hissanläggningar			»	25,000
Traversanläggningar, spår m. m.			»	36,000
Planeringsarbeten			»	5,000
Ritningar, kontroll samt diverse administrationsutgifter			»	52,000
		Summa	kronor	840,000

Beträffande utformningen av den under I C angivna laboratoriebyggnaden för väg- och brobyggnad m. m. hade styrelsen icke något att erinra, men tilläte sig framhålla, att denna fråga borde ses i samband med de byggnadsplaner, som förefunnes med avseende å statens väginstitut. De till 180,000 kronor beräknade byggnadskostnaderna syntes styrelsen enligt ovannämnda, inom styrelsen upprättade kostnadsberäkning kunna minskas till 177,000 kronor.

I fråga om den såsom I D betecknade nybyggnaden för ett byggnadsakustiskt laboratorium hade styrelsen intet annat att erinra än att, likaledes enligt nämnda kostnadsberäkning, byggnadskostnaderna borde höjas från 72,000 till 75,000 kronor.

Vad slutligen beträffade den föreslagna om- och påbyggnaden av bergsskolans lokaler (I E) hade styrelsen icke annat att erinra, än att kostnaderna borde höjas från 178,000 till 179,000 kronor.

Utöver vad ovan anförts beträffande de av tekniska högskolan framlagda kostnadsberäkningarna, finge byggnadsstyrelsen framhålla, att i dessa ej upptagits några kostnader för utvändiga ledningar, vilka enligt ovannämnda, inom styrelsen verkställda beräkning belöpte sig till 16,000

kronor, vartill komme en post för elektromotorpump i maskincentralen å 3,000 kronor.

De av högskolan till 1,233,000 kronor beräknade byggnadskostnaderna för de i det första byggnadsstadiet ingående arbetena borde alltså höjas till 1,290,000 kronor.

De till sammanlagt 319,000 kronor beräknade kostnaderna för teknisk utrustning, möblering och flyttning kunde av byggnadsstyrelsen ej i sin helhet närmare bedömas.

Lärarkollegiets ovannämnda förslag föranledde icke något förslag från Kungl. Maj:t till 1936 års riksdag.

Med skrivelse den 28 september 1936 har *styrelsen för tekniska högskolan* överlämnat av *lärarkollegiet* gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1937/1938 till fortsatt utbyggande av högskolan, vari lärarkollegiet i stort sett framlagt samma byggnadsprogram som i lärarkollegiets medelsäskanden till 1936 års riksdag.

Lärarkollegiet anför bland annat följande:

För den tekniska högskoleundervisningens rationella bedrivande vore det nödvändigt att i första hand utöka laboratorierna vid Valhallavägen å för sådant ändamål tidigare avsedd mark samt att först därefter fullfölja den tidigare planen att överflytta den i byggnaderna vid Drottninggatan bedrivna undervisningen till nya byggnader vid Valhallavägen (undervisningen inom hela fackavdelningen för lantmäteri samt inom samtliga övriga fackavdelningars båda lägre årskurser).

Högskolans avdelningskollegier, kollegienämnd och lärarkollegium hade ingående diskuterat dessa frågor och därvid verkställt utredning rörande framtida utbyggnadsbehov, vilken utredning tidigare överlämnats till Kungl. Maj:t i samband med framställningar angående anslagsäskanden för budgetåret 1936/1937.

På grund av att begäran om anslag för utförande av nya byggnader, ombyggnader och ändringar blivit sent inlämnad, hade frågan icke upptagits i statsverkspropositionen till 1936 års riksdag.

Lärarkollegiet återkomme därför nu till frågan och hade beslutat ingå med samma framställning som föregående år, dock med den minskning, som betingades därav att det föreslagna utrymmet för institutionen för vägbyggnad utginge på grund av den beslutade nybyggnaden för statens väginstitut. I denna nybyggnad, som skulle förläggas i omedelbar närhet av tekniska högskolan, hade nämligen utrymme för högskolans väglaboratorium beretts. På grund av den trångboddhet, som förefunnes inom nuvarande lokalerna för fackavdelningen för elektroteknik hade lärarkollegiet däremot beslutat ingå med framställning om ett belopp av 14,500 kronor för beredande av ökade laboratorieutrymmen inom fackavdelningen för elektroteknik genom vissa ändringar av nu befintliga lokaler. Härigenom skulle några av de arbeten, som upptagits under andra utbyggnadsstadiet (II A), överflyttas till första utbyggnadsstadiet.

De föreslagna ändringarna inom den elektrotekniska fackavdelningen bestode däri, att nuvarande utrymmen för samlingar frigjordes genom samlingarnas utflyttande och anordnande i skåp i korridorerna. De frigjorda utrymmena skulle inredas huvudsakligen till laboratorier.

Lärarkollegiet ville i detta sammanhang framhålla betydelsen av att anslag för möbler, utrustning och flyttning lämnades samtidigt med anslagen till byggnaderna, ty, även om det toge ett års tid att utföra byggnaderna, så måste dock anstalter vidtagas i mycket god tid, särskilt då det gällde anskaffande av utrustning, som delvis toge lång tid att färdigställa. Det vore således av vikt, att ifrågavarande anslag samtidigt beviljades, så att man ej behövde äventyra, att färdigställda lokaler av brist på erforderlig utrustning ej omedelbart kunde utnyttjas.

Lärarkollegiet hemställde, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1937 års riksdag att ej mindre för budgetåret 1937/1938 dels till uppförande av i nedanstående tablå angivna nybyggnader i huvudsaklig överensstämmelse med de av Lallerstedt uppgjorda och av byggnadsstyrelsen godkända ritningarna anvisa i tablån angivna belopp, dels ock till utrustning, möblering och flyttning anvisa här nedan i tablån upptagna belopp, än även medgiva, att erforderlig mark måtte upplåtas till högskolan för uppförande av de byggnader, som nu föreslagits belägna utanför det område, som tidigare tilldelats högskolan.

Byggnadens beteckning	Ändamål	Byggnadskostnad	Utrustning	Möblering	Flyttning	Summa
		Kronor	Kronor	Kronor	Kronor	Kronor
I A	Gjuteriteknik	500,000	4,500	1,500	1,100	
	Uppvärmnings- och ventilationsanordningar		17,300	2,700	—	
	Mekanisk teknologi		31,000	2,000	3,000	
	Byggnadshygien och teknisk hygien		2,000	2,500	—	
	Förbränningslära		2,000	600	—	
	Textilteknik		15,000	—	—	
	Industriell organisation		3,000	1,000	—	
	Hiss- och transportanordningar		12,000	1,500	500	
		500,000	86,800	11,800	4,600	603,200
I B	Anrikningslaboratorium	303,000	90,000	3,000	27,000	423,000
I C	Brobyggnad och	129,000	12,000	2,500	500	
	kommunikationsteknik		19,000	2,000	500	
		129,000	31,000	4,500	1,000	165,500
I D	Akustiskt laboratorium	72,000	5,000	2,300	200	79,500
I E	Om- och tillbyggnad av bergsskolan	178,000	10,600	2,300	9,100	200,000
I F	Ändring av lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik	14,500	—	—	—	14,500
					Summa kronor	1,485,700

Högskolans styrelse har anfört följande:

Styrelsen hade ägnat ingående uppmärksamhet och granskning åt det förslag till fortsatt utbyggnad av tekniska högskolan, närmast det första utbyggnadsstadiet, varom framställning hade avlåtits redan hösten 1935, och som lärarkollegiet nu ånyo hemställt måtte upptagas i anslagsbegäran till riksdagen. Styrelsen hade sålunda verkställt undersökningar, huruvida icke reduktioner och besparingar eventuellt skulle kunna åstadkommas. Det hade emellertid befunnits, att de nu ifrågasatta lokalutrymmena vore i hög grad av behovet påkallade. Styrelsen hade med tillfredsställelse konstaterat, att den tilltänkta nybyggnaden för en grupp, huvudsakligen till det mekaniska området hörande ämnen, planlagts så, att inredningen utan svårighet kunde anpassas efter omständigheterna och möjliggöra ett samordnande mellan dessa närbesläktade ämnen, så att det samfällda utrymmet kunde på mest lämpliga och ekonomiska sätt utnyttjas. Styrelsen ville enträget hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1937 års riksdag att besluta om och bevilja anslag till de nybyggnader med tillhörande utrustning, möblering m. m., som innefattades i första utbyggnadsstadiet av lärarkollegiets nu föreliggande hemställan. Styrelsen ville ifrågasätta, att de erforderliga anslagen för nybyggnadsändamål toges av lånemedel enligt samma grunder, som gällde för förvaltningen av statens allmänna fastighetsfond. Eventuellt kunde motsvarande anordning också genomföras beträffande anslag till fasta maskiner.

Byggnadsstyrelsen har den 5 november 1936 avgivit utlåtande över tekniska högskolans nu föreliggande anslagsäskanden och härvid anfört, att byggnadsstyrelsen i sin med skrivelse den 10 september 1936 till chefen för kommunikationsdepartementet överlämnade plan för statens byggnadsverksamhet under femårsperioden 1937/1942 framhållit, att styrelsen, innan frågan om Chalmers tekniska instituts omorganisation blivit avgjord, funne det vanskligt att fatta bestämd ståndpunkt till den då föreliggande, av tekniska högskolans styrelse framlagda planen för högskolans utbyggnad, i vilken plan de nu föreslagna byggnadsarbetena inginge som ett första led.

Byggnadsstyrelsen funne sig alltjämt icke kunna göra något uttalande, huruvida de nu avsedda byggnadsarbetena borde komma till utförande i föreslagen utsträckning under budgetåret 1937/1938.

Under utgifter för kapitalökning, bilagan 6, punkten 8, har jag framhållit, att av de byggnadsfrågor, som innefattades i den av lärarkollegiet uppgjorda utbyggnadsplanen för tekniska högskolan, syntes i första hand böra upptagas till prövning de framställda äskandena om medel till uppförande av en ny byggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m., och för ett anrikningslaboratorium ävensom vissa ändringar inom lokalerna för fackavdelningen för elektroteknik. Jag framhöll vidare, att föreliggande frågor tarvade ytterligare utredning. Den för frågornas prövning erforderliga ytterligare utredningen innefattas i *en av högskolans rektor överlämnad promemoria,* varav inhämtas huvudsakligen följande:

Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. och för ett anrikningslaboratorium.

Ifrågavarande byggnad motsvarade de till ett komplex sammanförda byggnaderna I A och I B i högskolans riksdagspetita för budgetåret 1937/1938 och avsåge att utgöra ett hemvist för sådana institutioner, vilka för närvarande saknade eller hade otillräckliga utrymmen.

Byggnaden vore föreslagen som tvåvåningsbyggnad med källare under en del av densamma. Den bärande stommen skulle utföras av tegel i fasaderna samt en rad pelare inuti byggnaden med ett pelaravstånd av i genomsnitt 7 meter. Rumshöjden vore antagen till omkring 4 meter med undantag för de delar, som ginge genom två våningar.

Byggnadens sammanlagda fasadlängd mot Drottning Kristinas väg vore cirka 127 meter och dess invändiga breddmått omkring 15 meter.

Genom byggnadssättet vunnes den fördelen, att i framtiden eventuellt behövliga ändringar utan svårigheter kunde genomföras.

I byggnaden I A skulle beredas lokaler för följande institutioner, nämligen:

1) gjuteriteknik,
2) uppvärmnings- och ventilationsanordningar,
3) mekanisk teknologi,
4) byggnadshygien,
5) teknisk hygien,
6) förbränningslära,
7) textilteknik,
8) industriell organisation samt
9) hiss- och transportanordningar.

Byggnaden I B skulle avses för anrikningslaboratorium.

Det måste med skärpa framhållas, att det icke vore möjligt att ens nödtorftigt fylla de krav på forskning och undervisning, som borde kunna ställas på landets högsta tekniska läroanstalt, om icke de här framförda önskemålen rörande denna nya laboratoriebyggnad bleve med det snaraste tillgodosedda. De nuvarande förhållandena vore att betrakta som bedrövliga, och högskolan hade redan sedan länge haft dessa önskemål bland sina främsta.

Byggnaden I A.

1. *Lokaler för institutionen för gjuteriteknik.*

Inom högskolans byggnader hade tidigare intet utrymme reserverats för gjuteriteknik, emedan detta läroämne vid tidpunkten för planerande av utbyggnaderna vid Valhallavägen, vilka färdigställdes år 1917, icke ingått i högskolans läroplaner. Undervisning i gjuteriteknik som särskilt läroämne påbörjades först år 1921. För att nödtorftigt kunna bedriva laborationsövningar hade gjuteritekniken varit inhyst inom två från varandra rätt avlägsna rum inom bergsskolan, det ena inom institutionen för gruvvetenskap, för tillverkning av formar, och det andra inom institutionen för järnets metallurgi. På båda dessa ställen vore utrymmet trångt och till stor olägenhet för de institutioner, inom vilka gjuteritekniken inhysts. Avståndet mellan lokalerna vore även till stor olägenhet, varjämte övningarna i gjuteriteknik vore till hinders för under-

visningen och forskningen i de båda andra läroämnena. Det hade därför länge varit ett önskemål att kunna förskaffa gjuteritekniken egna och ändamålsenliga lokaler. Detta hade emellertid fått anstå på grund av andra ännu mera trängande behov.

I den nu föreslagna laboratoriebyggnaden I A hade upptagits ett utrymme av omkring 210 kvadratmeter för en övningssal, där den nu i institutionens ägo befintliga kupolugnen skulle uppställas, ett lärarrum av omkring 20 kvadratmeter och ett rum för samlingar av likaledes omkring 20 kvadratmeter. Enligt institutionsföreståndarens uppgifter skulle nyanskaffning av en fläkt till kupolugnen, en degelugn med fläkt, en travers samt pumpar och en del smärre tillbehör behövas för att utnyttja lokalerna för högskolans behov. För denna nyanskaffning erfordrades 4,500 kronor enligt den av institutionsföreståndaren utförda och av avdelningskollegiet för maskinbyggnad och mekanisk teknologi tillstyrkta kostnadsberäkningen ävensom 1,500 kronor för möbler och 1,100 kronor för flyttning och uppmontering av nuvarande utrustning.

2. *Lokaler för institutionen för värme- och ventilationsanordningar.*

Denna institution saknade för närvarande laboratorielokaler. Den enda lokal som stode till buds vore ett mindre lärarrum, inhyst inom den för fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad avgränsade delen av högskolans byggnader vid Valhallavägen, således inom en fackavdelning, inom vilken ingen undervisning bedreves i ifrågavarande läroämne. Nämnda lärarrum vore av sådan beskaffenhet, att laborationer där icke kunde försiggå. Fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad hade dessutom behov av ifrågavarande utrymme, vilket även vore beläget på långt avstånd från fackavdelningen för maskinbyggnad och mekanisk teknologi, där egentligen undervisningen i värme- och ventilationsanordningar hörde hemma.

Särskild undervisning i ifrågavarande läroämne hade påbörjats vid högskolan först år 1915, då byggnaderna vid Valhallavägen redan varit påbörjade. Det hade då icke funnits någon möjlighet att inrymma laboratorium för ifrågavarande ändamål. Det hade dessutom ansetts lämpligt att låta någon tid förlöpa för vinnande av erfarenheter. Läroämnet vore särskilt i vårt land med dess varierande och ofta svåra klimatiska förhållanden av mycket stor betydelse. Även om man icke ansåge det nödvändigt att inrätta en professur i ämnet, som föreslagits av svenska värme- och sanitetstekniska föreningen, så måste dock forskning och tidsenlig undervisning i värme- och ventilationsanordningar anses som ett trängande behov. Man hade utomlands särskilt i Amerika nedlagt enorma belopp på detta område. Det måste därför anses vara på tiden att nu föreslagna, blygsamma anordningar möjliggjordes, för att högskolan måtte sättas i tillfälle att göra en insats på detta betydelsefulla område. Att högskolan icke tidigare framkommit med förslag i ärendet hade berott därpå, att andra viktigare frågor måst gå före.

I det nu framlagda förslaget hade upptagits ett utrymme av omkring 140 kvadratmeter för laboratorium och omkring 25 kvadratmeter för samlingar i bottenvåningen samt omkring 35 kvadratmeter för kylmaskineri i källaren.

Enligt en av institutionsföreståndaren uppgjord och av avdelningskollegiet för maskinbyggnad och mekanisk teknologi tillstyrkt kostnadsberäkning skulle för laboratoriets utrustning erfordras 17,300 kronor för provningsanordning för pannor, rörledningar, pumpar, armatur, diverse instrument, kylmaskineri och fläkt samt 2,700 kronor för möbler och verktyg. Sedan laboratoriet färdigställts skulle för bedrivande av arbetet på laboratoriet erfordras 1,700 kronor till det årliga anslaget för samlingar och laborationer.

Det hade ställts i utsikt, att en del armatur och utrustning skulle komma att skänkas till högskolan, om laboratoriet komme till stånd, och det vore på grund härav det ovan angivna beloppet till utrustning hade kunnat hållas lågt.

3. *Lokaler för institutionen för mekanisk teknologi.*

För närvarande funnes lokaler för mekanisk teknologi inom högskolans laboratoriebyggnad vid Valhallavägen. Dessa lokaler utgjordes av ett assistentrum och en laboratoriesal om cirka 20 kvadratmeter, respektive 330 kvadratmeter eller tillsammans omkring 350 kvadratmeter. Dessa lokaler vore otidsenliga i så måtto, att det genom den böjda takformen vore synnerligen svårt och dyrbart att anordna erforderlig takrörelse, med de ändrings-, och injusteringsbehov, som förelåge. Dessutom vore lokalerna att betrakta som väl knappt tilltagna. I den nu föreslagna laboratoriebyggnaden I A hade förutsatts en golvyta av omkring 420 kvadratmeter, således obetydligt större än den nuvarande. Till jämförelse finge nämnas, att motsvarande institution i Danmarks Tekniske Høiskole upptoge en högst avsevärt större yta.

Den huvudsakliga anledningen till att nya lokaler föreslagits för mekanisk teknologi vore emellertid den, att institutionen för värmeteknik och maskinlära vore helt i avsaknad av laboratorielokaler, samt att dylika lokaler borde förläggas helst i omedelbar anslutning till laboratoriet för ångteknik dels för samarbetets skull och dels emedan tillgång till ångledningar vore nödvändig. Nuvarande laboratorier för mekanisk teknologi vore belägna omedelbart invid ångtekniska laboratoriet, och golvytans storlek passade för ett laboratorium för värmeteknik och maskinlära. Det vore därför ur alla synpunkter lämpligast att inrymma laboratoriet för mekanisk teknologi i den nu föreslagna nybyggnaden samt att inreda de efter denna institution ledigblivna lokalerna till laboratorium för värmeteknik och maskinlära.

Anledningen till att intet laboratorium för värmeteknik och maskinlära kommit till stånd i den nu befintliga laboratoriebyggnaden vore den, att professuren i värmeteknik och maskinlära tillkommit först flera år efter det nämnda laboratoriebyggnad blivit färdig. Erfarenheten under de gångna åren hade visat, att ett laboratorium för denna professur i ett tillämpat ämne vore oundgängligen nödvändigt. I det nu planerade andra utbyggnadsstadiet hade förutsatts, att ett dylikt laboratorium skulle inredas.

Den utrustning, som för närvarande funnes inom institutionen för mekanisk teknologi, vore i mycket stor utsträckning att beteckna som föråldrad, detta delvis beroende därpå att anslagen till institutionen varit mycket knappt tilltagna, då professuren stått på vakans alltsedan

år 1923, och att nyanskaffningar därför ej kunnat ske. Man vågade nu hoppas på att professuren skulle bliva tillsatt under år 1937. För att sätta den efter flera års inknappning bristfälliga utrustningen i bättre stånd hade institutionsföreståndaren uppgjort förslag om anskaffandet av nya maskiner och apparater i viss utsträckning för en kostnad av 124,000 kronor, att anskaffas under en tid av 5 år, därav under första året för ett belopp av 31,000 kronor.

Flyttningskostnader för nu befintlig utrustning, som i rätt stor utsträckning bestode av maskiner, hade beräknats till 3,000 kronor.

Angående möbleringskostnaderna finge anföras, att den möblering som för närvarande funnes för institutionen för mekanisk teknologi, skulle lämpligen övertagas av den institution, värmeteknik och maskinlära, som sedermera avsåges att övertaga lokalerna. För möblering av två tjänsterum för institutionen för mekanisk teknologi jämte skåp för förvaring av maskindelar och apparater hade beräknats 2,000 kronor.

4. *Lokaler för institutionen för byggnadshygien.*

Denna institution saknade för närvarande utrymme inom högskolebyggnaderna. I den nu föreslagna byggnaden I A hade upptagits ett utrymme av omkring 50 kvadratmeter för samlingar samt omkring 17 kvadratmeter för ett lärarrum i våningen 1 trappa upp. Det måste anses fördelaktigt, att dessa lokaler komme i omedelbar närhet av lokalerna för teknisk hygien och för uppvärmning och ventilation, vilket bleve fallet i den ifrågavarande nya byggnaden. Föreslaget utrymme av 50 kvadratmeter måste anses såsom mycket rimligt, emedan de för ändamålet erforderliga föremålen i samlingarna, såsom apparater för varmvattenberedning, w.c.-stolar, attiralj för kök, badrum och tvättstugor, vore skrymmande.

Läroämnet vore avsett särskilt för arkitekter samt väg- och vattenbyggare.

För möblering, instrumentskåp, hyllor och dylikt hade av institutionsföreståndaren föreslagits och av lärarkollegiet tillstyrkts ett belopp av 2,500 kronor och för instrumentering 2,000 kronor. Föremål för samlingar samt instrumentering hade förutsatts att i ganska stor utsträckning erhållas i form av gåvor, och hade sådana redan utlovats. Det hade därför varit möjligt att hålla kostnaderna för anskaffning låga.

5. *Lokaler för institutionen för teknisk hygien.*

Detta läroämne, som för närvarande saknade lokal inom högskolebyggnaderna, omfattade bland annat frågan om arbetarskydd, hälsovådliga yrken, oskadliggörande av damm och giftiga gaser samt olycksfall i arbete. Det hade i förslaget till nybyggnaden I A endast upptagits ett lärarrum om cirka 17 kvadratmeter, emedan man förutsatt, att utrymmet för samlingar samt laboratoriet för uppvärmnings- och ventilationsanordningar i erforderlig grad skulle kunna utnyttjas, om lärarrummet förlades i närheten av dessa lokaler, vilket också gjorts i förslaget. Då erforderlig undervisningsmateriel kunde anskaffas genom anslag till samlingar och laborationer samt genom i utsikt ställda gåvor, hade särskilt anslag för sådant ändamål icke upptagits, och erforderliga möbler kunde anskaffas från högskolans förråd.

6. *Lokaler för institutionen för förbränningslära.*

Institutionen för förbränningslära disponerade tillfälligt ett rum inom fackavdelningen för väg- och vattenbyggnad, som numera hade behov av detsamma. Det vore dessutom att märka, att detta rum icke vore inrättat som laboratorium, i det att ledningar för gas och vatten samt dragskåp saknades. Det vore således icke lämpligt för ändamålet och vore dessutom beläget på stort avstånd från de fackavdelningar, inom vilka undervisning i läroämnet vore avsedd. Undervisning i förbränningslära lämnades nämligen inom fackavdelningarna för maskinbyggnad och mekanisk teknologi samt för skeppsbyggnad och icke för väg- och vattenbyggnad.

Speciallärarbefattningen i förbränningslära hade icke varit förutsedd vid den tidpunkt, då nuvarande laboratoriebyggnader för högskolan planerades.

I den nu föreslagna laboratoriebyggnaden I A hade upptagits omkring 75 kvadratmeter för laboratorium och omkring 25 kvadratmeter för ett lärarrum.

Den utrustning, som för närvarande funnes, vore synnerligen obetydlig och till stor del föråldrad, och för att bringa undervisningen upp på önskvärd nivå vore det nödvändigt inköpa temperaturmätningsinstrument, bombkalorimeter samt apparater för bränsleanalysering och för gasanalysering. Enligt ett av institutionsföreståndaren uppgjort och av avdelningskollegiet för maskinbyggnad och mekanisk teknologi tillstyrkt kostnadsförslag skulle härför erfordras ett anslag av 2,000 kronor.

För erforderlig komplettering av möblering hade beräknats ett belopp av 600 kronor.

7. *Lokaler för institutionen för textilteknik.*

För detta viktiga läroämne saknades alltjämt lärarbefattning vid tekniska högskolan, trots det välmotiverade framställningar därom upprepade gånger gjorts. Lärarkollegiet har i sina riksdagspetita även för budgetåret 1937/1938 ingått med hemställan om en sådan befattning. Under avvaktan på inrättandet av en speciallärarbefattning i textilteknik hade högskolans kollegienämnd beslutat att för läroåret 1936/1937 anordna en tillfällig kurs i ämnet.

Ett värdefullt laboratorium för textilteknik funnes inrättat i Borås, och högskolan hade tidigare förvissat sig om möjligheterna för ett samarbete. Det vore icke meningen att anordna något laboratorium av ens tillnärmelsevis denna storlek vid tekniska högskolan. I det nu framlagda förslaget till laboratoriebyggnad hade nämligen endast upptagits ett rum för uppställning av mikroskop samt arbetsbord och stolar. Utrustningen skulle endast bestå av mikroskop och en del smärre mätapparater. Lärarkollegiet hade ingått med framställning om samma belopp för utrustning som föregående år, nämligen 15,000 kronor. I samband härmed erfordrades ett utrustningsanslag av 5,000 kronor och ett anslag till samlingar och laborationer i enlighet med vad som framginge i den del av högskolans riksdagspetita, som gällde speciallärarbefattningar.

Om speciallärarbefattning och således ordinarie undervisning i textilteknik icke av statsmakterna skulle beviljas, borde det nu föreslagna utrymmet om cirka 200 kvadratmeter icke slopas utan bibehållas såsom ett väl behövligt reservutrymme. Byggnaden vore föreslagen såsom en stombyggnad med ytterväggar och bärande pelare och kunde således med lätthet apteras för skilda ändamål och dessutom kunde omgrupperingar i den inre planlösningen lätt utföras.

8. *Lokaler för institutionen för industriell organisation.*

För detta läroämne stode för närvarande inga lokaler till disposition. Ämnet, som vore av synnerligen stor betydelse för driftsingenjörer inom industrien, studerades inom fackavdelningarna för maskinbyggnad och mekanisk teknologi, skeppsbyggnad, elektroteknik, kemi och kemisk teknologi samt bergsvetenskap. För övningar inom ämnet erfordrades särskilda lokaler med viss apparatutrustning för produktionsplanering och materialkontroll, arbetsanalys och tidsstudier.

För sådant ändamål hade föreslagits ett rum om cirka 80 kvadratmeter samt ett lärarrum om 15 à 20 kvadratmeter.

Från institutionsföreståndaren hade inlämnats förslag till inköp av erforderliga apparater för sammanlagt 3,000 kronor. För möblering hade beräknats ett belopp av 1,000 kronor.

9. *Lokaler för institutionen för hiss- och transportanordningar.*

För denna institution saknades för närvarande lämpliga laboratorielokaler. En provisorisk hissanordning av relativt gammalmodigt slag funnes inrymd i otillräckligt utrymme inom lokalerna för institutionen för ångteknik, som därav vållades vissa olägenheter. Det framhölles av institutionsföreståndare, hurusom det för vårt land med sina höga stålkvaliteter vore av vikt, att särskilt linforskning kunde bedrivas inom landet. Utländska forskningsinstitut torde icke hava direkt anledning syssla med linor av svenskt material. Det vore därför sannolikt, att forskningen inom landet kunde leda till påvisandet av så väsentliga fördelar vid det svenska stålets användning i linor till hissar, kranar och dylikt, att det vore av betydelse för vår stållineindustri. Även ur andra synpunkter vore linforskning av betydelse för hiss- och transportväsendet. Inom ett laboratorium för ifrågavarande institution, inom vilken traverser av olika slag skulle prövas, vore det även nödvändigt att anordningar för traverser förefunnes dels för den direkta undervisningen, som därigenom bleve mera levande, dels för examensarbeten, dels ock för forskningsändamål.

Med hänsyn särskilt till linundersökningar måste laboratorielokalen hava stor höjd och i det utarbetade förslaget hade föreslagits ett balkongförsett rum med omkring 160 kvadratmeter yta och gående genom bottenvåningen och våningen 1 trappa upp och fortsättande upp till takets undre kontur, således med en höjd av 10 à 11 meter.

Institutionsföreståndaren hade beräknat erforderlig utrustning till ett belopp av 12,000 kronor. För möblering hade beräknats 1,500 kronor.

10. *Övriga lokaler.*

För byggnadens användning hade i källaren beretts plats för en gemensam kraftcentral om cirka 40 kvadratmeter samt förrådslokaler om cirka 280 kvadratmeter.

I våningen 1 trappa upp hade dessutom inretts en föreläsningssal för 50 à 60 åhörare, emedan det för ett så stort antal institutioner kunde anses nödvändigt att tillgång funnes till föreläsningssal, detta även med hänsyn till att demonstrationsföremålen därvid ej behövde föras utanför byggnaden.

För korridorer och trappor hade sedvanliga utrymmen beretts. Korridorbredden vore 2,2 meter och trappbredden 1,5 meter.

Byggnaden I B.

Denna byggnad, som avsåges att sammanbyggas med byggnaden I A, skulle i sin helhet tagas i anspråk av institutionen för gruvvetenskap (laboratorium för anrikning). En förbindelsebrygga till den del av huvudbyggnaden, som inrymde fackavdelningen för bergsvetenskap, hade planerats.

Lokaler för anrikningslaboratorium.

För närvarande funnes i högskolans bergsvetenskapliga avdelning ett anrikningslaboratorium med ett ytinnehåll av omkring 1,000 kvadratmeter. Den i laboratoriet befintliga utrustningen hade på sin tid skänkts av för bergshanteringen intresserade personer.

Undervisningen och forskningen inom de ämnesområden, som vid tekniska högskolan representerades av institutionen för järnets bearbetning och behandling, fordrade dels laboratorielokaler för området järnets samt i viss utsträckning även andra metallers bearbetning, det mest omfattande inom professuren och inrymmande varmvalsning och varmsmidning, varm- och kallpressning samt kallvalsning och kalldragning, och dels laboratorielokaler för ämnesområdet metallernas behandling, bestående i värmebehandling samt mekanisk och kemisk ytbehandling. Genom anslag av 1931 och 1932 års riksdagar beviljades institutionen medel för inredandet av ett värmebehandlingslaboratorium i oinredda lokaler inom högskolebyggnaderna. Ännu saknade institutionen dock laboratorielokaler för arbetet inom bearbetningsområdet, vilka vore lika nödvändiga för fyllandet av institutionens uppgift som en del av tekniska högskolan. Dylika bearbetningslaboratorier funnes vid praktiskt taget alla utländska högskolor, där motsvarande undervisning förekomme, och de hade där motiverats av samma skäl, som här gjorde ett laboratorium så behövligt, nämligen dels de ökade fordringarna på den utexaminerade ingenjörens kunskapsmått och förtrogenhet med den moderna tekniken och dess hjälpmedel samt dels behovet av undersökningar å framför allt nya material för deras tillverkning, formgivning och provning, vilka undersökningar av kostnads- och andra skäl icke kunde förläggas till järnverkens i stor skala arbetande bearbetningsavdelningar.

För möjligheten att få till stånd undersökning och forskning inom bearbetningsområdet hade järnverken och enskilda personer visat ett

stort intresse. Detta hade bland annat tagit sig formen av gåvor av maskinell utrustning för ett bearbetningslaboratorium, och en betydande utrustning, representerande ett värde av omkring 80,000 kronor, låge nu lagrad, respektive vore under tillverkning. I väntan på lokaler kunde densamma dock icke uppställas.

Sedan det nuvarande anrikningslaboratoriet byggdes år 1917, hade förhållandena inom bergshanteringen förändrats avsevärt. Från att tidigare hava haft betydelse endast för vissa malmer, vore anrikningen numera allmänt införd vid gruvfälten, och många fyndigheter kunde bearbetas med fördel endast därigenom, att den brutna malmens metallhalt genom en omfattande anrikning på ett billigt sätt höjts till en för den metallurgiska behandlingen lämplig procenthalt. Det vore även att förutse, att denna anrikningens betydelse komme att ökas under de närmaste årtiondena. Exempelvis komme den att i många fall vara avgörande för de nyupptäckta fyndigheternas i Västerbotten bearbetning och ekonomiska tillgodogörande. Den gren av anrikningen, som därvid särskilt komme att göra sig gällande, vore den så kallade flotationsanrikningen, som nu endast i ringa grad vore representerad med apparater och dylikt inom det nuvarande anrikningslaboratoriet.

Med de nu skildrade förhållandena för ögonen syntes det vara självfallet, att kraven på utrymmen och anordningar för undervisningen och forskningen inom detta område av bergshanteringen hade vuxit och ytterligare komme att växa, medförande behovet av ökat utrymme och förbättrad apparatur. Det nuvarande anrikningslaboratoriets utrymmen och höjdförhållanden tilläte dock ej, att för den moderna flotationsanrikningen behövliga apparater inbyggdes. Samtidigt kunde de apparater, som vore avsedda för studium av något äldre anrikningsmetoder, ej slopas, då dessa metoder ännu hade sitt fulla berättigande för vissa malmer. De äldre magnetiska metoderna syntes dessutom komma att få en helt ny användning för vissa metallurgiska ändamål, såsom järnsvampstillverkningen. Enda möjligheten för att anrikningslaboratoriet skulle kunna fylla berättigade krav på övnings- och forskningsmöjligheter för anrikningstekniken i sin helhet vore därför en omfattande utvidgning av lokalerna såväl i höjdled som vad utrymmet i plan beträffade.

Det vore sålunda fullt tydligt, att institutionen för gruvvetenskap vore i behov av högre och större lokaler för anrikningslaboratorium, samt att institutionen för järnets bearbetning och behandling tarvade nya lokaler. Den billigaste och fördelaktigaste lösningen erhölles genom att nya lokaler utfördes för anrikningslaboratoriet samt att järnets bearbetning och behandling finge övertaga de efter nuvarande anrikningslaboratorium ledigblivna lokalerna. Härigenom skulle båda laboratorierna bliva tillfredsställande ordnade för lång tid framåt och på ett bättre sätt, än om bearbetningslaboratoriet byggdes nytt och anrikningslaboratoriet om- och tillbyggdes i dess nu inklämda läge. Vid en om- och tillbyggnad måste ej blott ökade utrymmen skaffas och större höjd utvinnas utan även de transportsvårigheter, som nu förefunnes, då malm och andra materialier skulle tillföras laboratoriet, avlägsnas. Att lösa denna sistnämnda fråga erbjöde vid det gamla laboratoriet avsevärda svårigheter, men den kunde lätt lösas vid byggandet av ett nytt laboratorium.

Det nya anrikningslaboratoriet utgjorde den östliga delen av den föreslagna byggnadslängan utefter Drottning Kristinas väg. De av Lallerstedt utförda ritningarna utvisade en undre våning för materialier och krossning om cirka 670 kvadratmeter samt en övre genomgående hög, balkongförsedd våning för själva laboratoriet med en golvyta (exkl. balkongen) av omkring 670 kvadratmeter.

Som ovan nämnts avsåges utnyttjandet av de gamla apparaterna, men en del nyanskaffning vore ofrånkomlig. För maskiner och apparater beräknades ett belopp av 38,000 kronor erforderligt. Vidare krävdes fickor, rännor och rörledningar för en kostnad av 16,000 kronor samt motorer för en kostnad av 17,000 kronor, varjämte för diverse behov och oförutsedda ändamål borde beräknas 3,000 kronor eller alltså tillhopa 74,000 kronor.

Då laboratoriet med hänsyn till driftkostnaderna avsåges att utrustas med växelström, måste en del nu befintliga instrument och motorer, som vore avsedda för likström, utbytas. Detta beräknades draga en kostnad av 16,000 kronor.

För rivning och flyttning av maskiner och apparater hade beräknats ett belopp av 27,000 kronor och för möblering 3,000 kronor.

De i samband med beviljandet av ifrågavarande laboratoriebyggnad erforderliga kostnaderna skulle alltså bliva

för utrustning	kronor	74,000
» utbyte av motorer m. m. för växelström	»	16,000
» rivning och flyttning av maskiner och apparater	»	27,000
» möblering	»	3,000
Summa	kronor	120,000.

Ändring av lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik.

På grund av den stora utvecklingen på det elektrotekniska området vore det nödvändigt att anordna ökade laboratorieutrymmen inom den elektrotekniska fackavdelningen, detta också med hänsyn till den alltmer ökade tillströmningen av studerande. I avvaktan på större nybyggnaders planerande hade möjligheterna undersökts att inom de nuvarande byggnaderna erhålla ökat utrymme. Ehuru måhända mindre tilltalande hade man därvid funnit enda möjligheten vara att i korridorerna utflytta samlingarna och därstädes förvara desamma i för ändamålet avsedda skåp med glasdörrar. Det arbete, som sålunda framhölles i högskolans petita till 1937 års riksdag, avsåge tillverkning av dessa skåp ävensom anskaffande och uppsättande av laboratoriebord, laboratorieskåp och laboratoriebänkar.

Dessa arbeten vore av betydelse särskilt med hänsyn till den föreslagna professuren i telegrafi och telefoni.

Följande omflyttningar planerades. Rummet för samlingar m. m. (nedre botten, rum 138) innanför fjärde årskursens ritsal skulle användas för de studerandes bibliotek. Rummet för samlingar 1 trappa upp (nr 253) skulle ordnas som laboratorium för specialarbeten. Rummet för de studerandes bibliotek 3 trappor upp (nr 463) skulle omändras till laboratorium för telegrafi och telefoni. Samlingarna skulle flyttas ut i korridorerna, och för detta ändamål skulle dels glasmontrerna i nuva-

rande samlingar göras om så, att de kunde flyttas ut och i huvudsak ställas utefter väggarna i korridorerna, dels ock nya skåp tillverkas. (Det bleve sammanlagt bortåt 50 meter skåpfasad, varav den ena hälften bleve omändrade och den andra hälften nytillverkade skåp. Skåpen skulle förses med lås och belysningsanordningar.)

Kostnaderna för dessa omändringar komme att betingas av följande arbeten:

1) omändring av befintliga glasskåp samt tillverkning av nya skåp inklusive ordnande av belysning i skåpen;
2) indragning av ledningar i rum 463, komplettering av ledningssystemet i rum 253, inklusive ny belysningsarmatur i alla lokalerna;
3) fönsterbänkar, laboratoriebord och laboratorieskåp i rum 463 och 253;
4) omflyttning, ordnande och etikettering av samlingarna vid den nya uppställningen i skyltskåp i korridorerna.

Kostnaderna för dessa arbeten kunde beräknas på följande sätt:

Inredning av rum 463 (42 m²).				
Laboratorieledningar (likström och växelström, växelbara ledningar)	kronor	530		
Laboratoriebord, skåp m. m.	»	1,920		
Belysningsledningar och armatur	»	150	kronor	2,600
Glasmontrer i korridorerna.				
Utflyttning och omändring av befintliga glasmontrer från rum 253 till uppställning utefter korridorernas väggar (35 löpmeter). Tillverkning av nya skåp för 11 löpmeter. Samtliga skåp låsbara. Kostnad enligt verkstadens beräkningar	kronor	2,500		
Belysningsanordningar för skåpen och ledningar	»	2,300	»	4,800
Inredning av rum 253 (115 m²).				
Laboratorieledningar (likström, växelström, växelbara ledningar)	kronor	2,600		
Laboratoriebord, skåp m. m.	»	2,400		
Belysningsarmatur	»	150	»	5,150
Inredning av mörkrum 2 trappor upp			»	1,200
Diverse flyttningskostnader			»	750
		Summa	kronor	14,500.

Departementschefen.

Med anledning av vad byggnadsstyrelsen i sitt utlåtande den 5 november 1936 anfört, får jag framhålla, att tekniska högskolans anslagsäskanden, i vad de avse nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. samt anrikningslaboratorium ävensom ändringsarbeten inom fackavdelningen för elektroteknik, icke stå i något samband med frågan om omorganisationen av Chalmers tekniska institut. Det torde därför av

denna anledning icke möta hinder att nu upptaga nämnda byggnadsfrågor till avgörande. Till övriga delar av byggnadsprogrammet anser jag mig för närvarande icke böra taga ställning.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, skulle vid Drottning Kristinas väg uppföras en byggnad, som skulle inrymma såväl *laboratorier för gjuteriteknik m. m.* som ett *anrikningslaboratorium.* Den förebragta utredningen har utvisat, att bärande skäl kunna anföras för att ifrågavarande nybyggnad kommer till stånd. De institutioner, som äro avsedda att förläggas inom byggnaden, äro för närvarande antingen i avsaknad av lokaler eller disponera inom högskolans huvudkomplex sådana utrymmen, som äro otjänliga för sitt ändamål. Vid personligt besök å högskolan har jag förvissat mig om att arbetsförhållandena i de nu för ändamålet till buds stående lokalerna äro otillfredsställande. Såsom högskolans rektor i sin utredande promemoria framhållit, måste vidare på grund av bristande utrymme viss maskinell utrustning, uppskattad till ett värde av omkring 80,000 kronor, vilken såsom gåva överlämnats till högskolan, förvaras lagrad. Ett utnyttjande i studiesyfte av denna dyrbara materiel måste betraktas såsom ett synnerligen eftersträvansvärt önskemål. Genom den föreslagna nybyggnaden kan utrymme beredas för ifrågavarande utrustnings uppställande och utnyttjande. För den högre tekniska undervisningens fruktbärande bedrivande är tillgången på tillfredsställande laboratorieutrymmen ett livsvillkor. De brister i nämnda avseende, som jag konstaterat vid mitt besök å högskolan, äro i ögonenfallande och jag anser mig därför böra tillstyrka, att medel äskas av riksdagen för nästkommande budgetår för igångsättande av arbetet med uppförande av den föreslagna nybyggnaden.

Kostnaderna för den nu ifrågakommande nybyggnaden hava av professor Lallerstedt beräknats till 803,000 kronor och av byggnadsstyrelsen till 840,000 kronor. Härtill komma kostnader för utrustning, möblering och flyttning, vilka av tekniska högskolans lärarkollegium uppskattats till respektive 176,800 kronor, 14,800 kronor och 31,600 kronor eller tillhopa 223,200 kronor. Enligt dessa beräkningar skulle sammanlagda kostnaden för nybyggnaden jämte utrustning, inredning och flyttningskostnader komma att uppgå till 1,026,200 kronor alternativt 1,063,200 kronor.

Ett beskärande av planen för ifrågavarande byggnad synes icke i annan mån kunna ifrågasättas, än att det för institutionen för textilteknik avsedda utrymmet om 190 kvadratmeter kunde anses böra bortfalla med hänsyn till att jag — såsom framgår av punkten 108 i innevarande års åttonde huvudtitel — icke funnit mig böra tillstyrka högskolans förslag om inrättande av en speciallärartjänst i textilteknik. I sin förenämnda promemoria har högskolans rektor anfört, att därest ordinarie undervisning i textilteknik icke av statsmakterna skulle be-

viljas, det föreslagna utrymmet i allt fall borde bibehållas såsom ett välbehövligt reservutrymme. Jag har under hand inhämtat, att ökat utrymme vore önskvärt exempelvis för institutionen för mätteknik, vilken för närvarande är inrymd inom institutionen för maskinelement och där disponerar trånga och otillfredsställande lokaler. Med hänsyn till vad sålunda upplysts har jag icke velat föreslå någon inskränkning av byggnadens omfattning.

Beträffande de egentliga byggnadskostnadernas storlek torde försiktigheten bjuda att räkna med det av byggnadsstyrelsen angivna beloppet, 840,000 kronor.

Vidkommande de till 223,200 kronor uppskattade kostnaderna för utrustning och inredning m. m. får jag framhålla, att nämnda kostnader, i den mån de icke avse fast inredning, icke böra påföras statens allmänna fastighetsfond utan utgå av andra medel. Närmare utredning härom torde framdeles böra av högskolan förebringas. Då — såsom jag under punkten 115 i åttonde huvudtiteln framhållit — färdigställandet av ifrågavarande byggnad kommer att taga avsevärd tid i anspråk och till följd härav några medel till utrustning m. m. av lokalerna icke synas behöva beräknas på riksstaten för nästa budgetår, saknar jag anledning att nu närmare ingå på denna fråga.

Vad åter angår det belopp, som för de egentliga byggnadskostnaderna bör äskas på riksstaten för budgetåret 1937/1938, har jag inhämtat, att utarbetande av definitiva byggnadsritningar, infordrande av entreprenadanbud m. m. komma att taga så pass lång tid i anspråk, att byggnadsarbetena icke i full utsträckning kunna påbörjas, förrän en del av nästa budgetår förflutit. Med hänsyn härtill anser jag ett belopp av 200,000 kronor vara tillfyllest för arbetenas igångsättande.

Den föreslagna nybyggnaden skulle förläggas vid Drottning Kristinas väg å norra Djurgården tillhörande odisponerad mark intill det förut till tekniska högskolan upplåtna området vid Valhallavägen. Enligt den i ärendet förebragta utredningen skulle för ändamålet ställas till tekniska högskolans förfogande ett område av omkring 4,800 kvadratmeter. Riksmarskalksämbetet och djurgårdsförvaltningen hava, under förutsättning av vissa modifikationer i fråga om byggnadens belägenhet, vilka modifikationer sedermera i förslaget iakttagits, icke haft något att erinra mot att ifrågavarande område upplåtes för ändamålet. Den föreslagna platsen för nybyggnaden synes mig lämplig.

Vad härefter angår högskolans förslag om anvisande av medel till *inredande av vissa lokaler m. m. inom fackavdelningen för elektroteknik* har jag funnit det innebära en praktisk lösning av frågan om beredande av behövligt ökat utrymme för fackavdelningen. Emot de till 14,500 kronor beräknade kostnaderna har jag icke funnit anledning till erinran.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels — under medgivande, att förberörda, vid Drottning Kristinas väg å norra Djurgården belägna område av omkring 4,800 kvadratmeter må på de närmare villkor, Kungl. Maj:t bestämmer upplåtas till tekniska högskolan — till *Nybyggnad för laboratorier för gjuteriteknik m. m. vid tekniska högskolan* i huvudsaklig överensstämmelse med i ärendet föreliggande, av professorn E. Lallerstedt uppgjorda ritningar för budgetåret 1937/1938 anvisa ett *reservationsanslag* av . . kronor 200,000;

dels ock till *Inredande av vissa lokaler inom fackavdelningen för elektroteknik m. m. vid tekniska högskolan* för budgetåret 1937/1938 anvisa ett *reservationsanslag* av . . . . . kronor 14,500.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Lars Tunberg.

Stockholm 1937, Ivar Hæggströms Boktryckeri A. B.
370309